

Putin och Trump – en jämförelse

Per Flensburg, professor i informationssystem

Under drygt en vecka har Ryssland försökt invadera Ukraina. Det råder inget tvivel om att de kommer att lyckas. Det förefaller som om beslutet fattades av Putin själv av okända anledningar. Hans tal innan ockupationen inleddes beskrivs som osammanhängande, osant och verklighetsfrämmande. Hans mentala hälsa ifrågasattes. Samma sak hände med Trump. Hans verklighet skilde sig från den vanliga verkligheten och beskrevs som "alternative facts". Än mer tydligt blev det då han hävdade att han vunnit valet och att demokraterna valfuskat i en oanad omfattning. Trots att domstolarna visade att det fanns inget sådant fusk hävdade Trump att det var fallet och hetsade mobben till att anfalla Capitoleum. Putins retorik inför anfall på Ukraina påminner mycket om Trumps retorik efter valförlusten.

Hur kan dessa människor få en sådan förvriden uppfattning om verkligheten? Inom management-teorin finns något som kallas gateways. Den bygger på maktförhållanden. Vill man göra karriär måste man göra sådant som behagar de överordnade. Följaktligen vill man gärna rapportera positiva saker uppåt och försöka dölja de negativa. I hierarkin bildas då ett filter som filtrerar information om omvärlden. Inom affärsvärlden finns ett antal exempel på detta. Ett som jag själv kommit i kontakt med är Addo, som tillverkade mekaniska räknemaskiner. Jag var nattvakt där sommaren 1971 och kom lite grand i kontakt med arbetarna där. De hävdade att deras mekaniska räknemaskiner var mycket mer hållbara än de elektroniska räknedosorna. Att priset var minst 10 ggr högre verkade de vara omedvetna om. Med denna inställning är det klart att informationen till VD filtrerades systematiskt så att de mekaniska maskinernas framtid framstod som mer positiv än vad den var. Man kan tänka sig ett visst mått av önsketänkande också.

Om vi nu ser på både Putin och Trump så är de båda karismatiska ledare. De har dessutom hårda nypor och avskedar gärna de som opponerar sig. Följaktligen kommer de båda att omges av ja-sägare som på alla vis försöker behaga Ledaren. Detta förstärker förstås Ledarens uppfattning och kommer honom (kan föralldel vara en kvinna också!) att tro att verkligheten är som han föreställt sig. Vi får då en positiv förstärkande loop där den isolerade ledarens förvrängda världsbild alltmer förstärks ända tills den leder till konflikt med den verkliga verkligheten. Det resulterade i att Trump var övertygad om demokraternas valfusk. Men det märkliga är att ett antal miljoner amerikaner trodde detsamma.

Detta kan förklara varför Putins uppfattning kom att bli bestämmande. På grund av pandemin var Putin mycket isolerad och umgicks bara med sina närmaste medarbetare. Som ledare är han extremt dominerande och följligen får han bara veta det som stämmer överens med hans uppfattning. Men hur leder detta till att han vill ockupera Ukraina?

Putin har ett förflutet inom KGB och är därmed en produkt av Sovjet. Han är dessutom en av världens rikaste människor, kanske rent av den allra rikaste. Han har visat sig vara mycket intresserad av att utöka sin förmögenhet. Han lär vara en storägare i Gazprom, det statliga oljebolaget. Om detta vetes inte mycket, för mycket går genom bulvaner, oligarker. Ukraina är ett bördigt jordbruksland med stora mineralfyndigheter som Putin ser kan utöka hans förmögenhet. Detta är en anledning till att attackera Ukraina. En annan anledning är drömmen om Storryssland. Putin var ju med när Sovjet fanns och det påstås att han vill återskapa detta. Det är en annan anledning till att han vill inkorporera Ukraina med Ryssland. Hans "rådgivare" uppmuntrar honom i detta.

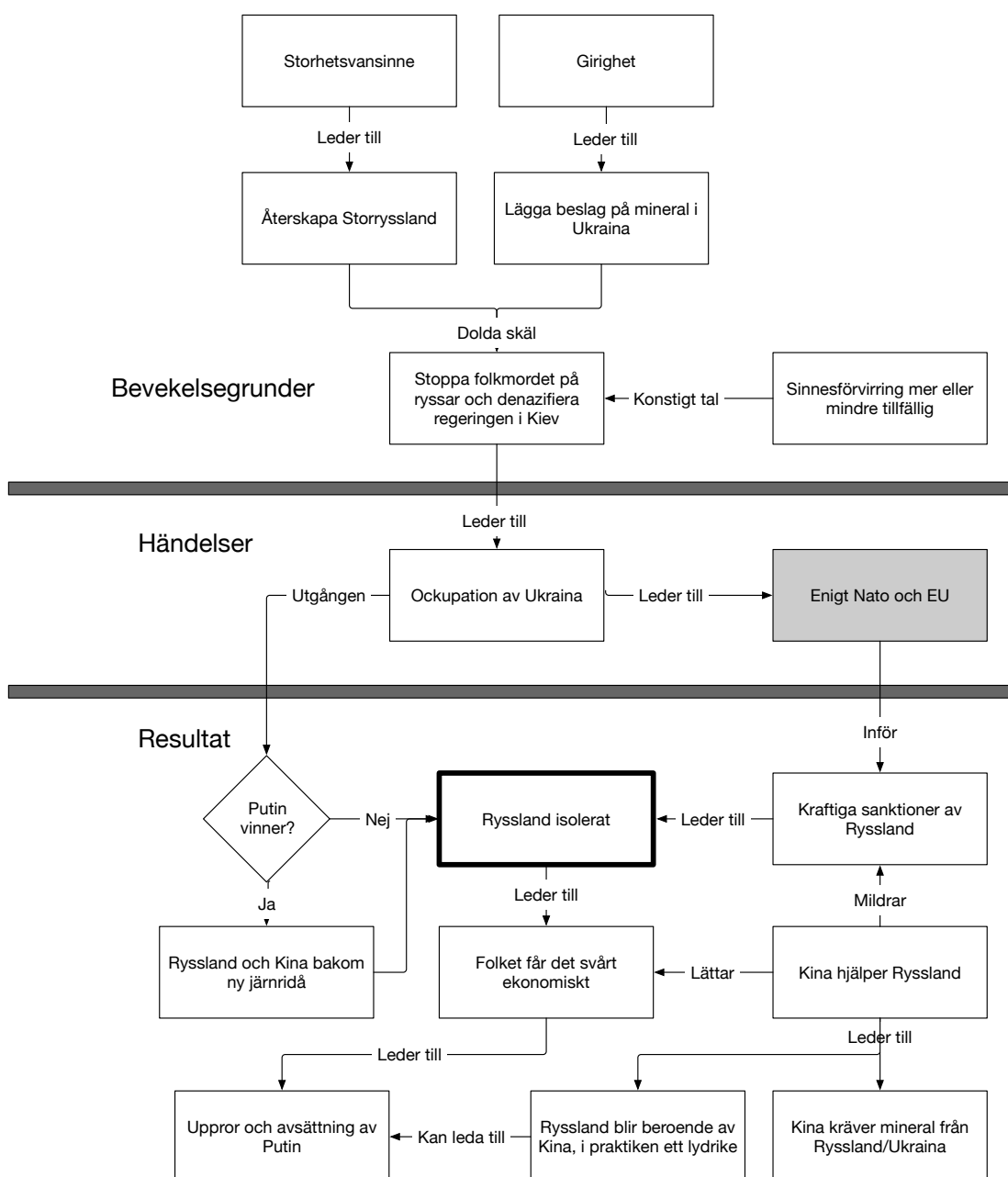
Nu kommer en intressant iakttagelse. Hur kommer omvärlden att reagera? Hittills har EU varit splittrat i sin syn på Ryssland, inom Nato förekom det också slitningar och Putin tänkte sig att hans attack på Ukraina skulle leda till splittring inom både Nato och EU. Så blev inte fallet, tvärtom visade sig att både EU och Nato blev mycket mer förenade än man väntat sig. Der visade sig också att Ukraina gav betydligt mer motstånd än vad Putin tänkt sig. Så vad händer nu?

Putin menar att operationen har gått precis som man tänkt, följer tidsplanen och att man har många hjältar. Tror han på det eller är det en missuppfattning han fått från sina meddelare? Man kan jämföra med Hitler som nästan in i det sista trodde på en tysk seger. Men han var ju nästan totalt nerknarkad och såvitt vetes är inte Putin det. Men han omges av ja-sägare som gör allt för att stå i gunst hos honom. Hans information om läget i världen filtreras genom dessa människor och den bekräftar därmed

hans förutfattade meningar. Hur han har kunnat få för sig att Ukrainas folkvalda regering är nazister är dock för mig alldeles obegripligt.

Eller är Putins beteende fullt medvetet, ett spel han spelar i avsikt att.. ja vadå? Han har alltid tyckt om att överraska och kommer kanske att göra det nu också men ingen vet hur. Han har sagt sig vilja av-sätta Zelenskyj, vilket förmodligen resulterar i att denne och resten av ukrainska regeringen blir dödade. Putin sätter sedan in en marionett, ungefär som han gjort i Belarus, men denne kommer att få ett helvete eftersom en enad befolkning går mot honom (kan aldrig tänka mig att Putin skulle sätta in en kvinna!). Detta har nog inte Putin räknat med, inte heller att befolkningen i Ryssland skulle ogilla hans krig. Med alla de sanktioner som vidtas mot Ryssland kommer det att bli samma varubrist som under kommunisttiden. Putins och hans bulvaners pengar är frysta och kan kanske rent av tas i beslag för att hjälpa Ukraina.

Under alla förhållanden blir det en hård tid med nöd och umbäranden för både Ukraina och Ryssland. Många planer på att röja Putin ur vägen kommer att skapas, men han är strängt isolerad, av påstådd rädsla för att bli smittad av covid-19. Jag tror att det också finns en stor dos rädsla för att bli skjuten. I figuren nedan ger jag en sammanfattning av min syn på vad som hänt och vad jag tror kan hända.

Första steget i analysen är varför vill Putin ockupera Ukraina? Det skäl som han själv anger är att befria den ryska befolkningen och stoppa det folk mord som pågår där och så vill han denazifiera ledningen för Ukraina. Detta berättade han i ett timplågt och mycket förvirrat tal han höll innan ockupationen började. Många bedömare tror att han måste ha varit sinnesförvirrad. Skälen är så uppenbart lögnaktiga att en normal människa inte tror på dem en endaste sekund! Samma sak hände när Trump påstod att demokraterna fuskade i valet och att Trump i själva verket vann. Men 70 miljoner amerikaner tror det ändå, trots att ingen domstol hittat något dom helst bevis. Putin trodde kanske att han kunde göra om samma sak. För säkerhets skull tilläts bara hans egen version av händelseförloppen, dvs den statliga versionen.

Men bakom detta märkliga officiella skäl finns ett antal dolda. De vanligaste som framförs är hans dröm om ett Stor-Ryssland, från den gamla sovjettiden. Putin växte ju upp på den tiden och var aktiv inom KGB. Helt visst ligger en stor portion makthunger bakom. Ett annat skäl som brukar anges är hans girighet. Han är väldigt rik, men pengarna står i olika bulvaners namn. Deras tillgångar är förmodligen också spärrade. Ukraina har mycket naturtillgångar såsom järn, mangan, titan, kvicksilver, svavel, kaliumkarbonat, kaolin och kalk och Putin vill komma åt dessa. Man håller på att bygga en pipeline för gas till Kina och den beräknas ge stora intäkter till ryska staten (Gazprom) och förmodligen också då till Putin.

Putin räknade förmodligen med att ockupationen av Ukraina skulle gå väldigt fort, men den ukrainska armén är Europas största, näst efter den ryska, och den gjorde mycket större motstånd Putin förmodligen hade tänkt sig. En annan oväntad motgång var att EU och Nato enades och skickade massor av vapen och förnödenheter till Ukraina. Putins hot om kärnvapen spädde ytterligare på enigheten. Detta blev en oväntad konsekvens av ockupationen och är markerat med grå skugga i figuren ovan. Det var förmodligen också oväntat att västvärlden skulle införa så kraftiga sanktioner så snabbt som de gjorde. En snabb och enad blockad leder till att Ryssland blir isolerat från den västerländska ekonomin. På sikt är det den avgörande händelsen och den har därför extra tjock ram. Ryssland får hjälp från Kina, vilket Putin och Xi Jinping kommit överens om i förväg. Kinas entusiasm för ockupationen var dock måttlig. På grund av isoleringens långsiktiga effekt kommer Ryssland att behöva mer och mer hjälp från Kina och det kan hända att Ryssland i praktiken blir ett lydrike till Kina. Det har nog inte Putin tänkt sig, så det kan bli en brytning.

I praktiken har det bildats en järnridå i Europa. Den löper längs östra Finland, Östra Baltikum och östra Polen. Om den går längs Ukrainas norra eller södra gräns beror på om Putin lyckas ockupera Ukraina eller inte. Oavsett utgången har vi ridån, frågan är då om Kina stöttar Putin eller inte. Det vill troligen inte vara inom en järnridå utan Kina vill kunna handla med hela världen. Att Ryssland blir isolerat kommer att leda till att det blir ont om råvaror, ont om pengar och det kommer att bli långa köer, kanske rent av ransonering. Kort sagt, Sovjet-tiden kommer tillbaka. Det var ekonomin som blev Sovjets fall och det kan bli Putins fall också.